

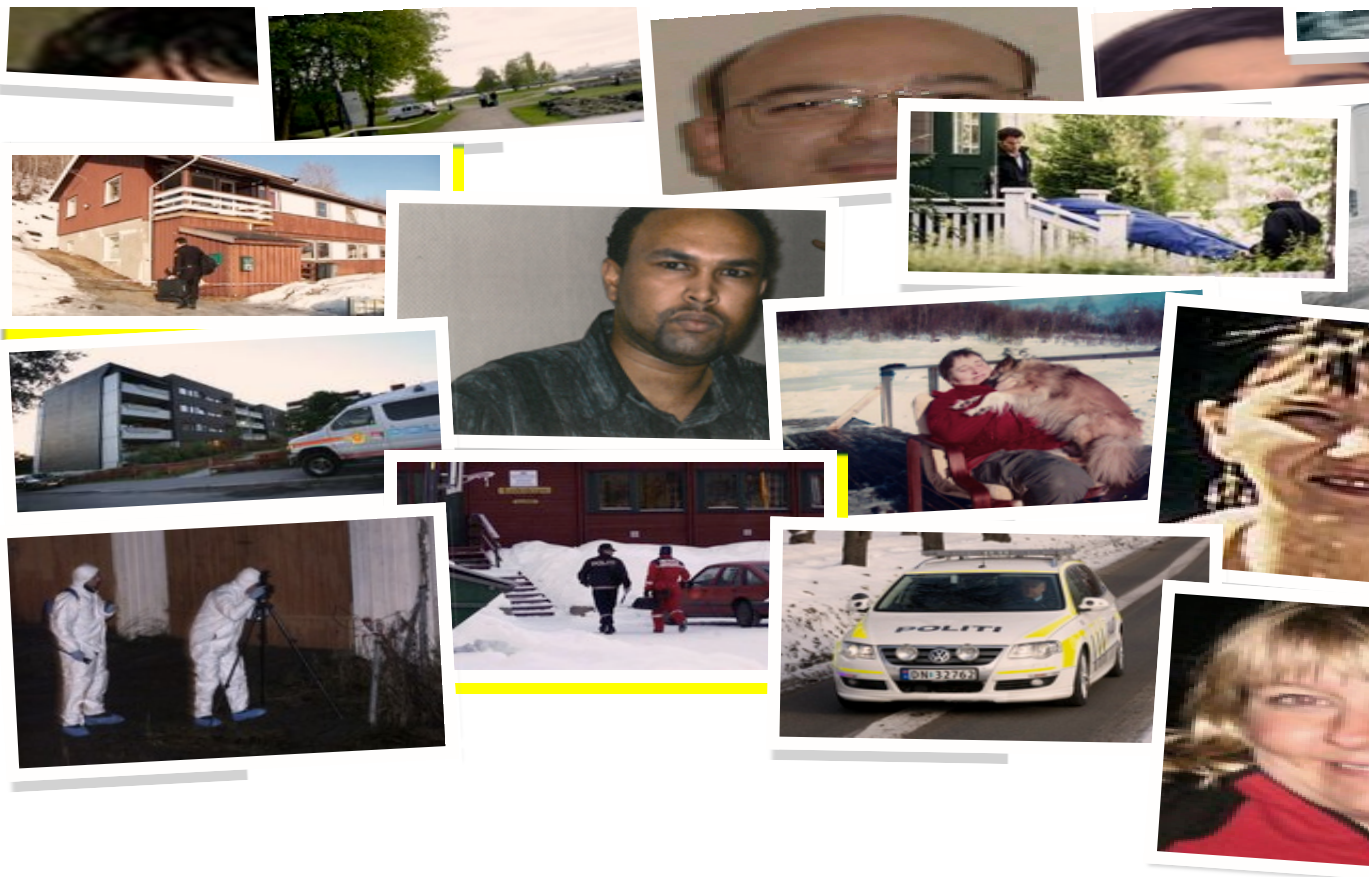
Fordypning

102 drapsofre

Drept av alvorlig psykisk syke
2003-2012

*På 10 år ble **49** kvinner, **48** menn og **5** barn drept av personer med alvorlige psykiske lidelser. NRKs kartlegging viser at dette utgjør nær halvparten av alle drap i Norge.*

VIS FLERE

102 drept av alvorlig psykisk syke

Her er historiene til 102 mennesker. Alle drept av en alvorlig psykisk syk person. Flere av drapene kunne vært forhindret, mener eksperter.

Journalist

Mari Høgrefoss

Kristoffersen

sen

merstad

Publisert i dag, for 2 timer siden

De siste ti årene har fem barn, 49 kvinner og 48 menn blitt fratatt livet av en gjerningsperson som er alvorlig psykisk syk. Det viser en omfattende kartlegging NRK har gjort av drapene i tiårsperioden fra 2003 til 2013.

Følg debatten på sosiale medier: #NRK

228 personer er drept i perioden. Det betyr at nesten halvparten av alle drapsofre er drept av en person med en alvorlig psykisk lidelse.

Gutter, jenter, kvinner og menn. I alle aldre og faser i livet. Over halvparten drept av en som sto dem nær. Mange av dem de elsket og hadde stiftet familie med. De fleste hjemme, der de skulle føle seg tryggest. Noen få fordi de var på feil sted til feil tid.

Hver gutt, jente, kvinne og mann har sin historie. Les om hvert av ofrene ved å trykke på bildene i toppen av saken.

Flere psykiatere, psykologer og eksperter mener det er for mange drap.

– Skjer det ett drap begått av en alvorlig psykisk syk, er det ett for mye. Det skal ikke skje. 102 drap siste ti år er 102 for mye, sier rettspsykiater Henning Værøy til NRK.

NRK har lest alle endelige drapsdommer i perioden. Målet har vært å finne ut hvor stor andel av drap som blir begått av alvorlig psykisk syke personer, hvilke diagnoser som går igjen. Og ikke minst – om det finnes systemfeil som bør rettes opp for å hindre flere drap.

- **LES OGSÅ: [Slik har NRK jobbet](#)**

For til tross for at Norge har få drap - og de færreste med psykiske lidelser begår drap eller andre alvorlige voldshandlinger – viser NRKs kartlegging en overrepresentasjon av alvorlig

psykisk syke gjerningspersoner.

Statsministerens nyttårstale

I sin første nyttårstale gjorde statsminister Erna Solberg det klart at psykiatri blir den borgerlige regjeringens viktigste fanesak i sitt første hele regjeringsår. Legger man tallene i NRKs kartlegging til grunn, vil det bli nok et dystert drapsår:

I snitt blir ti mennesker hvert år drept av en psykisk syk person. Det er nesten ett menneskeliv hver måned.

Mange ofre hadde uttrykt redsel og drapsfrykt før de ble tatt av dage, noen ganger hadde også omgivelsene fryktet drap og forsøkt å varsle videre.

Ofte er det menn født i Norge, uten jobb, men med rusproblemer og en voldelig fortid, som står bak drapene. Og det er de samme diagnosene som går igjen når alvorlig psykisk syke dreper.

Og ofte er det kjent for omgivelsene før drapet at personen har alvorlige psykiske lidelser.

- BURDE VÆRT UNNGÅTT: Direktør i det kriminalitetsforebyggende råd, Erik Nadheim, mener flere av drapene burde vært unngått.

Foto: NTB Scanpix

Følg debatten på sosiale medier: #NRK

I kartleggingen av alvorlige psykiske lidelser legger NRK til grunn ulike schizofrenilidelser, alvorlige personlighetsforstyrrelser, psykoser og maniske, bipolare og alvorlig depressive lidelser. Det er tatt høyde for og sortert ut tilfeller hvor rus anses som en utløsende faktor, og som ikke har klar sammenheng med en alvorlig psykisk lidelse.

I 44 av sakene NRK har undersøkt, var gjerningspersonen ifølge dommene ruset på drapstidspunktet.

– Kunne vært forhindret

Flere eksperter mener antallet drap som begås av psykisk syke kan reduseres.

– Når 102 av 228 drap er begått av alvorlig psykisk syke personer, er det et uttrykk for at vi ikke er gode nok til å forebygge alvorlige voldshandlinger begått av denne gruppen. Jeg mener og tror at en god del av drapene kunne vært forhindret, dersom helsevesenet hadde tatt bedre ansvar for psykisk syke og gitt dem et mer forsvarlig tilbud, sier Erik Nadheim.

Han er direktør i Det kriminalitetsforebyggende råd (Kråd), som er regjeringens spesialorgan for forebygging av kriminalitet.

Rettspsykiater Randi Rosenqvist tror flere drap og andre voldshandlinger kunne vært forhindret med bedre oppfølging av syke i forkant av drapet. Schizofreni er den hyppigste diagnosen når voldsmenn finnes utilregnelige. Ifølge Rosenqvist er det størst risiko for voldshandlinger før man får fastslått diagnosen. Etter at man får diagnosen er risikoen ifølge Rosenqvist mye lavere med riktig behandling.

– Vi ser at de som har begått en alvorlig drapshandling som psykotiske kunne vært forhindret med bedre oppfølging før drapshandlingen, sier hun.

To diagnoser går igjen

To diagnoser går igjen: Schizofreni-lidelser og alvorlige personlighetsforstyrrelser. Åtte av ti psykiatridrap er begått av gjerningspersoner med disse lidelsene.

- 40 personer ble drept av en som hadde diagnosen paranoid schizofreni. Ytterligere fem personer ble drept av en med en schizofreni-lidelse.
- 28 personer ble drept av en som hadde diagnosen dyssosial personlighetsforstyrrelse. Ytterligere 18 ble drept av en med annen alvorlig personlighetsforstyrrelse.
- 57 personer ble drept av en som var psykotisk i gjerningsøyeblikket.

– Dette stemmer overens med for eksempel årsmeldingen fra den rettsmedisinske kommisjonen. Vi vet at innslaget av psykiske lidelser blant drapsmenn er tungt. Spørsmålet er hvor tungt, sier psykologspesialist og rettspsykiater Pål Grøndahl til NRK.

Rettspsykiater Henning Værøy er også opptatt av at tallene ikke må gi inntrykk av at flertallet

SKAL IKKE SKJE: Den erfarne rettspsykiateren Henning Værøy er klar på at psykiatrien må kikke seg selv i kortene for å forhindre at slike drap skjer.

Foto: NTB Scanpix

som sliter med disse alvorlige psykiske lidelsene er i stand til å drepe. Tvert i mot dreier det seg om en liten gruppe.

– **Når halvparten av drapssakene dere viser til omhandler personer med alvorlige psykiske lidelser, kan det fort gi et feil bilde. Det finnes mange flere alvorlig psykisk syke som ikke begår drap. Psykiske sykdommer har ulik alvorlighetsgrad, og de mest alvorlige gir en realitetsbrist som gjør at vedkommende feilvurderer, lever i en annen verden, føler seg presset eller truet. Da kan de begå handlinger man ikke vanligvis ville gjort. For eksempel drap, sier Værøy til NRK.**

– Diagnoser dreper ikke

Tallene NRK nå legger frem representerer ikke alle drap begått i den aktuelle tidsperioden, fordi mange drap enkelt og greit aldri endte med rettssak. Noen drap forblir uopplarte, noen gjerningspersoner har begått selvmord etter drapet, andre har rømt og aldri blitt pågrepet. I noen saker er også den som sto tiltalt for drap frifunnet.

- **LES OGSÅ:** [Psykisk syke er ikke farlige](#)

Drapssaker som ennå ikke er kommet opp for rettssystemet eller venter på ankesak er heller ikke med. Kripas' drapsstatistikk for perioden danner grunnlaget for kartleggingen.

– Vi kan si det veldig folkelig; for å ta et liv er det lett å tenke seg at vedkommende har en lettere eller alvorlig form for psykisk lidelse. Men det er ikke dermed sagt at det er diagnosen som dreper. Det kan være andre faktorer i et menneske som gjør at den psykiske lidelsen gjør deg mer sårbar. For eksempel rus og voldshistorikk, sier Grøndahl.

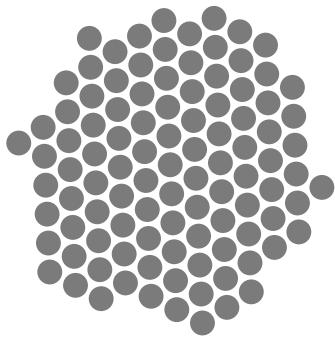
Fagfolkene NRK har snakket med har fulgt utviklingen i norsk psykiatri over lang tid. De bekymrer seg over at psykiatrien er bygget for kraftig ned de siste årene. Spesielt har det rammet døgninstitusjonsplasser og det tilbudet som skal dekke inn skjæringspunktet mellom kort- og langtidsbehandling. Det rammer ifølge rettspsykiaterne de sykeste – og potensielt farligste – hardest.

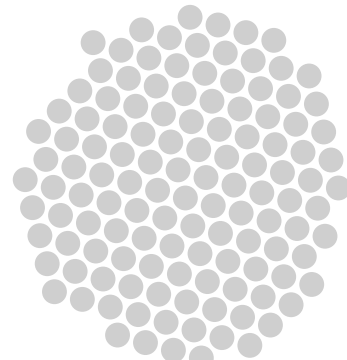
BEDRE OPPFØLGING: Rettspsykiater Randi Rosenqvist etterlyser bedre oppfølging av alvorlig psykisk syke.

Foto: Varfjell, Fredrik / NTB scanpix

Drept av en alvorlig psykisk syk

102
Ja

126
Nei

Andre drap Drept av psykisk syk person

102 ofre drept av alvorlig psykisk syke i 10-årsperioden 2003-2012

Fra psykiatrien til arresten

– Jeg støtter politikken om å redusere tvangsinnleggelse. Men hvis man er så syk at man blir tvangsinnlagt, så trenger man mer oppfølging enn tre-fire dager i institusjon, og så skrives ut med en time til ny kontroll om 14 dager. Hvis man er så syk at man kvalifiserer til tvangsinnleggelse, trenger man veldig mye støtte rundt seg. Sosial støtte, samtaleterapi, medikamentell behandling og kanskje økonomisk støtte. Disse pasientene er veldig sårbare for mangel på kontinuitet, sier Rosenqvist.

Nadheim i Kriminalitetsforebyggende råd ser flere problematiske sider med måten vi ivaretar alvorlig psykisk syke.

– I dag ser vi mye svingdørsbehandling. Syke skrives ut for tidlig og det er for mye polikliniske

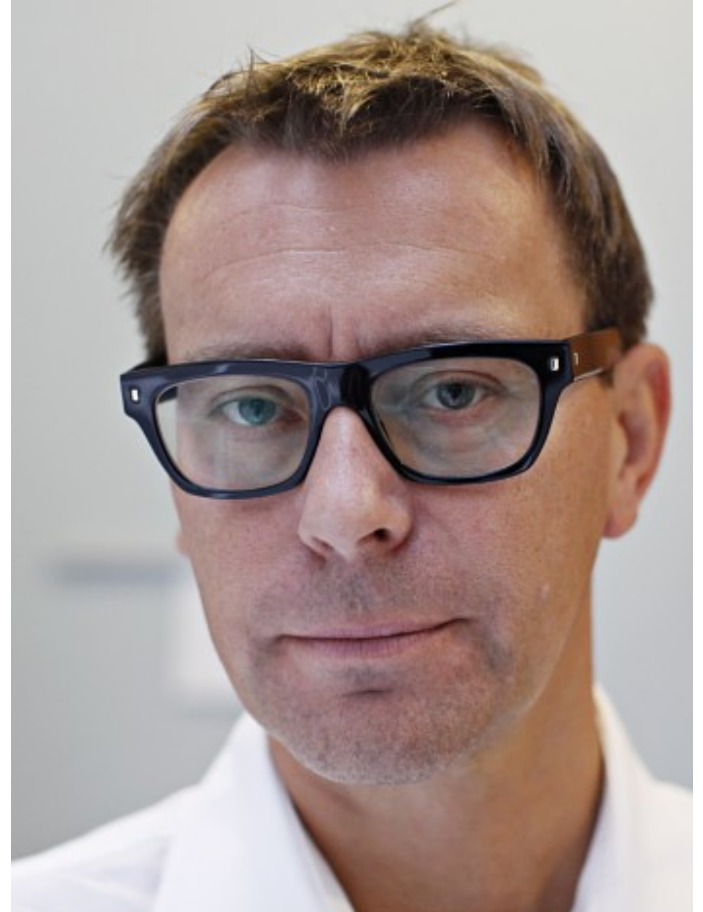
tilbud til psykisk syke som har behov for institusjonsopphold, sier han.

I stedet for å være pasient havner mange av de psykisk syke som er i risikozonen for å begå kriminalitet opp et helt annet sted – i arresten.

– Noen psykisk syke personer dukker stadig opp som politioppgaver. Sånn skal det ikke være, sier han.

Grøndahl etterlyser et mer omfattende lavterskeltilbud.

– Det bør ikke være så vanskelig å søke hjelp når noe er galt. Jo tidligere vi kan komme inn og identifisere lidelsen, jo bedre. Et positivt trekk er at det for tiden er mye faglig enighet om dette. Da kan vi kanskje få andelen drap begått av psykisk syke ytterligere ned, selv om dette fra før er en liten gruppe, sier han.

FLERE FAKTORER: Psykologspesialist Pål Grøndahl sier flere faktorer kan gjøre alvorlig psykisk syke personer sårbare og utsatt for å begå voldshandlinger, først og fremst rus.

Foto: Karlsen, Anette / NTB scanpix

FAKTA

FØLG MED VIDERE

NRK vil i flere dager sette fokus på drap og psykiatri.

Følg med **TV, radio og nett**. Delta gjerne i debatten på **sosiale medier**: #psykiatridrapene.

Senere i kveld kan du se og lese en lengre **nettdokumentar** på NRK.no om en far som mistet sin eneste datter, svigersønn og ufødte barnebarn da deres leieboer ble psykotisk og drepte dem.

På **Dagsrevyen klokken 19:00** får du høre mer om en av de verste drapssakene i nyere tid.

Personlighetsforstyrrelser

Personlighetsforstyrrelser, en gruppe psykiske lidelser kjennetegnet ved avvik i personlighetstrekk som viser seg i form av urimelige reaksjoner og atferd innen mange personlige og sosiale situasjoner.

Nyere forskning tyder på at personlighetsforstyrrelser utvikles dels på grunnlag av en genetisk sårbarhet og dels på grunnlag av psykologiske og sosiale (miljømessige) forhold.

Ved de alvorlige personlighetsforstyrrelsene (paranoid, schizoid, dyssosial, emosjonelt ustabil, dramatiserende og narsissistisk) er personlighetstrekkene så avvikende at det skaper store konflikter og problemer i forhold til andre mennesker.

Kilde: sml.snl.no

Schizofreni

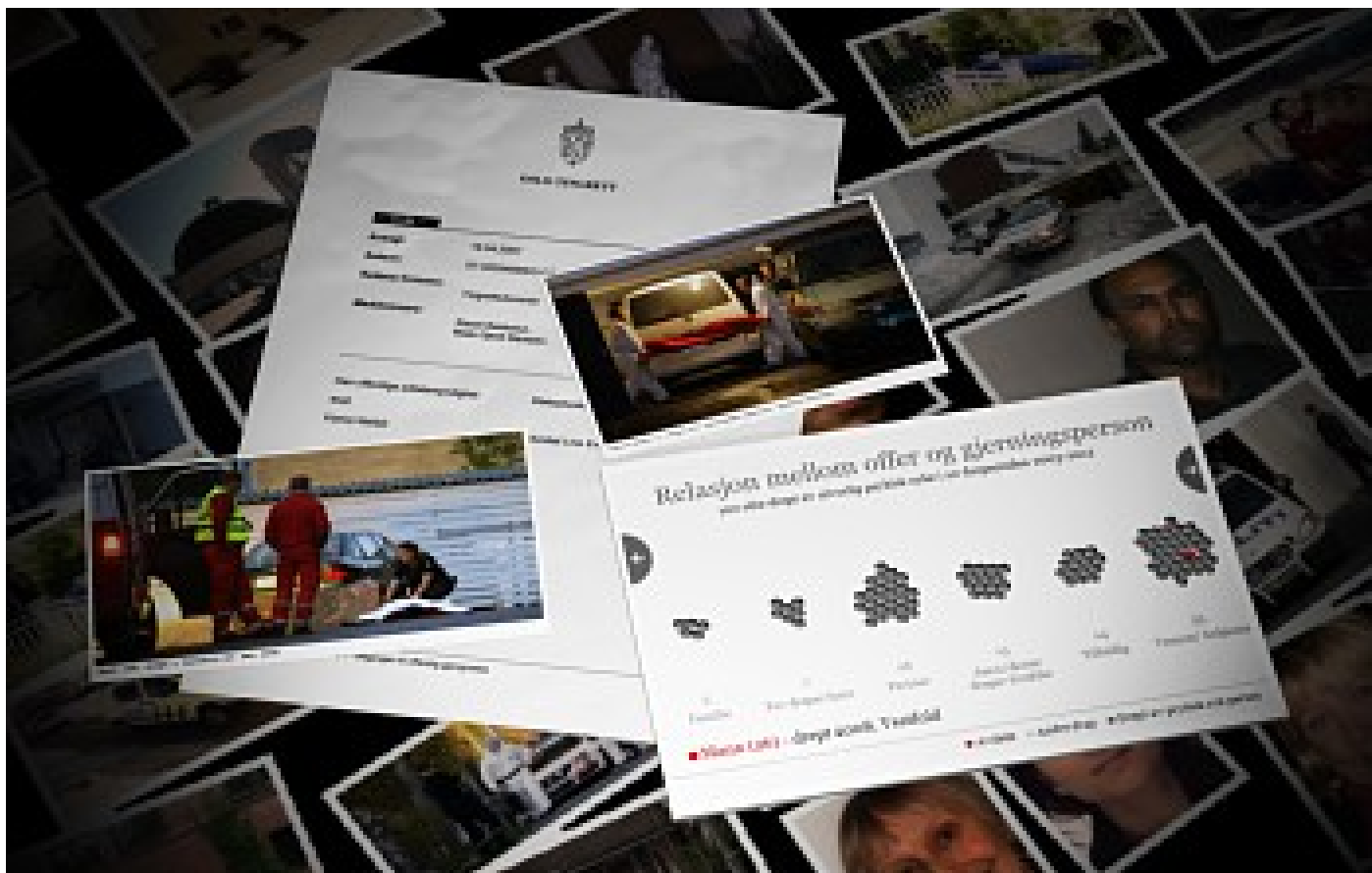
Schizofreni er en alvorlig psykisk lidelse som preges av hallusinasjoner og vrangforestillinger. Dette fører til endret oppfattelse, og endring av tanker, følelser og handlinger.

Ofte medfører plagene sosial tilbaketrekking og svekket sosial fungering.

Schizofreni forekommer hos ca. 3-5 per tusen personer i Norge. Ca. 10.000 personer er til enhver tid i behandling for schizofreni i Norge.

Vrangforestillinger ved klar bevissthet er nøkkelsymptomet.

Kilder: sml.snl.no/nhi.no

KONTAKT NRKs JOURNALISTER

[Anne Vinding](#)

[Ellen Borge Kristoffersen](#)

[Marit Higrav](#)

[Ståle Hansen](#)

- Har du tips eller ser du noe som bør rettes? Kontakt vår journalist på [e-post](#), eller ring direktetelefon 471 98 546.

Kathrine Hammerstad, Espen Andersen, Peter Haza, Tom Halsør, Heidi Magnussen, Synnøve Standal, Ola Haram, Petter Olden, Margret Helland, Mads Nygård, Tor Willy Ingebrigtsen.

[VIS FLERE](#)

NRK setter pris på at mange bidrar med meninger, erfaringer og synspunkter i kommentarfeltet. Takk for at du begrunner dine meninger og avstår fra personangrep. Innlegg som ikke følger våre [regler for deltakelse](#) kan bli slettet.

Nyhetstips 03030

TJENESTER

PUBLIKUMSSERVICE

PRODUKSJON OG PRESSE

TIL TOPPEN

Opphavsrett NRK © 2014

Ansvarlig redaktør: Thor Gjermund Eriksen

Nettsjef: Sindre Østgård